

استان سمنان

عکس: افشین بختیار

متن: محمدیوسف کیانی

ترجمه: ماناواز الکساندریان

انتشارات صناعی شهیرزادی

کتابخانه ملی ایران

استان سمنان

انگلیسی، فارسی

عکس: افشین بختیار

متن: محمدیوسف کیانی

ترجمه انگلیسی: ماناواز الکساندریان

بازخوانی متن: محسن صانعی

اجرای رایانه‌ای: احمد مقدسی

لیتوگرافی: فرآیند گویا

چاپ: چاپخانه هادی

مدیر تولید: محسن ضیغمی

ناشر: انتشارات صانعی شهیرزادی

صحافی: معین

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

شابک: ۷-۱۳-۷۴۲۰-۹۶۴

انتشارات صانعی شهیرزادی

تهران: خیابان انقلاب، مقابل دبیرخانه دانشگاه تهران، پلاک ۱۴۴۶

تلفن: ۶۴۰ ۵۳۸۵ ، فکس: ۶۴۰ ۹۹۲۴

هر گونه بهره‌برداری از تصاویر و متن این کتاب منوط به اجازه کتبی از ناشر می‌باشد.

بختیار، افشین، ۱۳۴۹ - عکاس
استان سمنان /
ترجمه ماناواز الکساندریان
عکس افشین بختیار ، -
تهران . - صانعی شهیرزادی، ۱۳۸۳
۲۰۸ ص : عکس

ISBN.964-7420-13-7

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

۱. سمنان (استان) -- مصور ۲. سمنان استان -- آثار تاریخی -- عکسها
۳. عکسها -- ایران -- سمنان (استان) الف. الکساندریان، ماناواز ، ۱۳۱۸ -
ب. عنوان

۷۷۹ / ۹۹۵۵۸

[۹۵۵ / ۸۰۲۲۲]

TR ۶۵۴ - ، ۶۵۴

[DSR] ۲۰۲۹

گفتار ناشر

ایران یگانه سرزمینی است که در تمام طول تاریخ بواسطه تمدن غنی خویش همواره برجسته و متمایز بوده و به هر گوشه از این سرای جاوید که بنگریم فرهنگ، آداب و سنتی می‌یابیم که هر یک از دل این خاک برخاسته و در آن ریشه‌ای بس عمیق افشانده‌اند، مردمی می‌بینیم که با اهتمام و تلاش فراوان تمدنهایی را شکل داده و به تکامل رسانیده‌اند که هر یک خود، گنجینه‌ای گرانبها و گوهری در خور بحث و توجه می‌باشد، که البته بعضاً از نظرها دور مانده‌اند. این آداب و آئین‌ها گرچه مستقل شکل گرفته‌اند و مشخص می‌باشند اما از یکدیگر تاثیر پذیرفته و در کنار هم، دست در دست هم ایستاده‌اند و تمدن سرزمینشان را تعریف می‌کنند. سمنان نگینی است در دل کویر و از معدود استانهای سرزمین ایران است که خود به تنهایی در برگزیده طیف جغرافیایی و اجتماعی بسیار گسترده‌ای می‌باشد. سرزمینی که آثار بسیار گرانبها و ارزشمندی را در دل خود جای داده است. سرزمینی که آداب و گویشهای کاملاً متفاوتی را کنار یکدیگر قرارداده و آرام و بی‌ادعا نگذاشته تاریخ بوده است.

با یاری گرفتن از زبدگان و متخصصانی که هر یک صاحبانه و صمیمانه تجربه و تبحر خویش را به میان آورده‌اند، سعی شده است اثری ارزشمند و چهره‌ای جدید از استان سمنان ارائه گردد. چهره‌ای که بازتاب و چکیده نگرشی ژرف می‌باشد. در این میان با ذکر نام برخی از این اساتید و دوستان سعی در قدردانی از زحمات بی‌شائبه آنها داریم. گرچه ناچیز است.

از جناب آقای افشین بختیار که از دریچه چشم دوربین خویش آنچه از چشم دیگران دور مانده را ثبت نموده است. از جناب آقای دکتر محمد یوسف کیانی که با تکیه بر دانش و پژوهشهای خویش ارزش و معنویت آثار کهن این استان را معرفی و ارائه نموده است. همچنین از جناب آقای محسن ضیغمی که علاوه بر مدیریت تولید، دوستانه و خالصانه ما را یاری نموده است و تمامی دوستانی که در مراحل لیتوگرافی، چاپ، صحافی، و دیگر مراحل، امکان انتشار این مجلد را فراهم آورده‌اند، کمال تشکر و سپاس را دارم.

محمد علی صانعی شهپرزادی

• مقدمه

استان باستانی سمنان، با مساحتی برابر ۵۱۵،۹۸۵ کیلومتر مربع وسعت، در مسیر یکی از یادگارهای ایران باستان، یعنی جاده ابریشم قرار دارد. این استان با مرکزیت شهر سمنان، از شمال به استان مازندران، از جنوب به استان اصفهان، از شرق به استان خراسان، و از غرب و جنوب غربی به استانهای تهران و قم محدود شده است. استان سمنان در حال حاضر دارای چهار شهرستان گرمسار، سمنان، دامغان و شاهرود و ۱۴ شهر و ۱۰ بخش است.

از لحاظ جغرافیایی نیز این استان بدلیل قرار گرفتن در دامنه‌های جنوبی رشته‌کوه‌های البرز از یک طرف و کویر نمک که روزگاری مهد تمدن و فرهنگ غنی بود، از سوی دیگر، از موقعیت جغرافیایی و تنوع آب و هوایی خاص برخوردار است.

بر طبق تحقیقات باستان‌شناسی، در گذشته‌های دور بعثت شرایط آب و هوایی مساعد، در استان سمنان، دامداری و کشاورزی رونق بسیار داشته است. محوطه باستانی دلازیان DELAZIAN و تپه خوریان واقع در جنوب سمنان، و تپه سنگ چخماق شاهرود که پروفیسور ماسودا در بررسیهای سال ۱۳۴۸ آن را مورد شناسایی قرار داد، نشان از سیر تمدنی دارد که در این ناحیه وجود داشته است. نتایج حاصله از تحقیقات باستان‌شناسی نشان داد که این منطقه کویری ساکنانی از اقوام مختلف داشته و از تمدن خاصی برخوردار بوده که گذشته آن به هزاره هفتم تا هزاره پنجم قبل از میلاد می‌رسیده است.

همچنین تحقیقات و بررسی باستان‌شناسان، در روستای خطیر کوه واقع در شمال غرب سمنان که مورد کاوشهای مقدماتی قرار گرفته، نشان می‌دهد که در این منطقه نیز در هزاره‌های اول و دوم قبل از میلاد محل سکونت اقوام مختلف بوده است. تحقیقاتی وسیع و دامنه‌داری که در تپه حصار دامغان، در اوایل قرن اخیر انجام گردید، سابقه تاریخی تمدن این منطقه را، هزاره‌های چهارم قبل از میلاد تعیین کرده که تا عهد اسلامی ادامه می‌یافته است. تحقیقات تاریخی و کاوشهای باستان‌شناسی شهر کومس که در سال ۱۹۹۶ م. بوسیله دکتر هانسن آغاز گردیده و نتایج حاصله از این کاوشها، نشان دهنده تمدن درخشان استان سمنان در ادوار هخامنشی اشکانی و ساسانی بوده است.

استان سمنان در تمام دوره حکومت مادها و هخامنشیان، با نام کومیش، جزو ایالت پارت به شمار می‌رفت و در این دوره سمنان، شهر سرحدی ایالت پارت و ماد محسوب می‌شد. سکونت اشکانیان در کومس یا شهر صد دروازه که بنام «هکاتم. پیلس» خوانده می‌شد از قرن سوم تا اوایل قرن اول پیش از میلاد طول کشید و این شهر بعنوان پایتخت مورد استفاده قرار گرفت.

در دوران اسلامی استان سمنان به ایالت قومن معروف بود که تا اواخر دوره قاجار به این نام خوانده می‌شد. این استان در دوران اسلامی بخصوص در دوره صفوی بعثت قرار گرفتن در مسیر زیارتی جاده مشهد مقدس، اهمیت ویژه‌ای یافت. سیاحان و بازرگانان زیادی در این راه به تردد پرداختند. اهمیت این جاده زیارتی به آن حد رسید که شاهان، امرا، و خیرین زیادی را به احداث بناهای عام المنفعه چون کاروانسرا، آب انبار و وقف آنها بر زائرین ترغیب کرد.

برای آشنایی بیشتر خوانندگان، با نظری اجمالی و مختصر به اوضاع جغرافیایی تاریخی شهرهای این استان، به معرفی کوتاه اهم بناهای تاریخی خواهیم پرداخت.